

Η αρρύθμιστη από το διεθνές δίκαιο δράση των σύγχρονων μισθοφόρων – Με αφορμή την εμπλοκή της Τουρκίας στο Ναγκόρνο Καραμπάχ και τη Λιβύη

Στέλλα Αγγελή

Δρ. Εγκληματολογίας - Τμήμα Κοινωνιολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών

Ενα από τα θέματα, με τα οποία δεν έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα η επιστημονική κοινότητα, διεθνής και ελληνική, είναι η χρήση μισθοφόρων από διάφορες κυβερνήσεις για να επέμβουν στα εσωτερικά ζητήματα ενός άλλου κράτους που βρίσκεται σε εμφύλια διαμάχη ή για να επέμβουν σε πολεμική σύγκρουση μεταξύ κρατών υπέρ ενός από αυτά προς ίδιον όφελος. Χρήση μισθοφόρων έγινε το 2020 τόσο κατά την επέμβαση της Τουρκίας στην εμφύλια σύγκρουση στη Λιβύη, όσο και κατά την ανάμιξή της στον πρόσφατο πόλεμο μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Στο παρόν κείμενο παρουσιάζεται η χρήση μισθοφόρων στον πόλεμο του Ναγκόρνο-Καραμπάχ από την Τουρκία, και με αφορμή αυτήν η δράση μισθοφόρων στον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας, ώστε να αναδειχθεί ένα αγνοημένο ή ηθελημένα αρρύθμιστο από το δίκαιο πεδίο.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 2020 ξέσπασαν συγκρούσεις μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων στην περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Η περιοχή θεωρείται από τον ΟΗΕ μέρος του Αζερμπαϊτζάν, αλλά είχε περάσει ύστερα από το τέλος του πρώτου Πολέμου για το Ναγκόρνο Καραμπάχ (1994) στον έλεγχο των Αρμενίων αυτονομιστών. Η Δημοκρατία του Αρτσάχ ήλεγχε μέχρι προσφάτως το μεγαλύτερο μέρος της παλαιάς αυτόνομης περιοχής του Ναγκόρνο-Καραμπάχ της ΕΣΣΔ.¹ Το Ναγκόρνο-Καραμπάχ είναι μία περιοχή του Νοτίου Καυκάσου στρατηγικής σημασίας, καθώς μπορεί να λειτουργήσει ως μια εν δυνάμει κρίσιμη αρτηρία για τη μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν προς την Τουρκία και από εκεί στην Ευρώπη και τις άλλες διεθνείς αγορές. Το Αζερμπαϊτζάν παρέχει περίπου το 5% των αναγκών της Ευρώπης σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο την ΕΕ να περιορίσει την εξάρτησή της από τη Ρωσία. Αναμενόμενο, εξαιτίας αυτής της γεωστρατηγικής σημασίας της περιοχής, είναι το ενδιαφέρον γειτονικών δυνάμεων όπως Ρωσία, Τουρκία και Ιράν, οι οποίες έχουν συμφέροντα και επιδιώκουν την επιρροή τους στην ευρύτερη περιοχή του Νότιου Καυκάσου.

Η Τουρκία εξέφρασε την πλήρη υποστήριξή της στο Αζερμπαϊτζάν αμέσως μετά την έναρξη των συγκρούσεων, προκαλώντας ανησυχία για πιθανή εμπλοκή του τουρκικού στρατού και διεθνοποίηση της σύγκρουσης. Η στήριξη της Τουρκίας απέβλεπε σε δύο στόχους: 1) *την ένωση των τουρκόφωνων λαών που προωθούν οι Τούρκοι εθνικιστές* και 2) *την ανάδειξη της Τουρκίας ως μία αναπτυσσόμενη περιφερειακή δύναμη, η οποία μπορεί να παρέμβει σε πολλά μέτωπα*. Άρα θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι η Τουρκία επωφελήθηκε από την συγκεκριμένη σύγκρουση. Επίσης, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η Αρμενία αποτελεί παραδοσιακή εχθρό της Τουρκίας. Γι' αυτόν το λόγο, η Τουρκία προσπαθούσε να υπονομεύσει τις προσπάθειες που γίνονταν από τις Γαλλία, Η.Π.Α. και Ρωσία για τον τερματισμό της βίας, δηλώνοντας ότι αυτές θα αποτύγχαναν αν δεν πραγματοποιείτο πρώτα η αποχώρηση των αρμενικών δυνάμεων από τον θύλακα.

Σύμφωνα με αρκετές αναφορές στον Τύπο και καταγγελίες ΜΚΟ, η Τουρκία είχε μισθώσει –μέσω μιας τουρκικής ιδιωτικής εταιρείας ασφαλείας (Private Military Company)– Σύρους μαχητές για να πολεμήσουν στο πλευρό των Αζέρων, ώστε να επηρεάσει την έκβαση της σύγκρουσης υπέρ του Αζερμπαϊτζάν. Ενδεικτικά, το Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (SOHR) υποστήριξε ότι 541 Σύροι μισθοφόροι σκοτώθηκαν στις μάχες μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων.² Ο αριθμός αυτός ήταν μεγαλύτερος από τον συνολικό αριθμό των Σύρων μισθοφόρων που σκοτώθηκαν στη Λιβύη. Επίσης, σύμφωνα με το ίδιο Παρατηρητήριο,

1. Ο πρόσφατος πόλεμος στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ (27.09.2020-10.11.2020) έληξε με νίκη των Αζέρων, οι οποίοι ανακατέλαβαν μέρος του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και τις περιοχές γύρω από το αυτό, τις οποίες κατείχαν οι Αρμένιοι ως ζώνη ασφαλείας.

2. <https://www.syriaahr.com/en/194516/>.

2580 Σύροι μισθοφόροι, οργανωμένοι από την Τουρκία, μετέβησαν στο Αζερμπαϊτζάν. Οι μισθοφόροι, πολλοί από τους οποίους προέρχονται από τα στρατόπεδα προσφύγων στη Βόρεια Συρία, αναγκάζονται λόγω της φτώχειας που βιώνουν να δεχτούν να πολεμήσουν στο πλευρό των Αζέρων για λογαριασμό της Τουρκίας με αμοιβή περί τα 1.500 δολάρια τον μήνα, ποσόν καθόλου ευκαταφρόνητο για τις δεδομένες συνθήκες.

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν, φαίνεται ότι στην περίπτωση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ εφάρμοσε την ίδια στρατηγική που ακολούθησε στην Λιβύη, όπου κατάφερε να επηρεάσει τον πόλεμο υπέρ του Σάρατζ και των συμμάχων του, στρατολογώντας αρκετές χιλιάδες Σύρους και Πακιστανούς μισθοφόρους, χωρίς να χρειάζεται να χρησιμοποιήσει τα δικά του στρατεύματα σε μεγάλη κλίμακα. Επομένως, στην προκειμένη περίπτωση, αντιλαμβανόμαστε ότι η χρήση μισθοφόρων από την Τουρκία λειτουργεί ως ένα εργαλείο εξωτερικής πολιτικής που εξυπηρετεί τα συμφέροντά της, χωρίς όμως να μπορεί κάποιος να επικαλεστεί τυπικά την εμπλοκή της.

Με αφορμή την τακτική του Ερντογάν στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ θέλουμε να αναδείξουμε τη χρήση των μισθοφόρων, και συγκεκριμένα των ιδιωτικών μισθοφορικών στρατών, σε ένοπλες συγκρούσεις μικρής ή μεγαλύτερης κλίμακας ως ένα φαινόμενο το οποίο γνώρισε ραγδαία κλιμάκωση τα τελευταία 30 χρόνια και δεν έχει προβληματίσει αρκετά τον ακαδημαϊκό χώρο. Απασχόλησε μόνο λίγους επιστήμονες που ασχολούνται με το διεθνές δίκαιο, το διεθνές ποινικό και το ανθρωπιστικό δίκαιο και κάποιους εγκληματολόγους. Οι μισθοφορικοί στρατοί θεωρούνται η σύγχρονη εκδοχή των μεμονωμένων μισθοφόρων που δρούσαν στην Αφρική τις δεκαετίες του 1960 και 1970. Υπάρχει όμως μία ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στο τότε και στο τώρα. Οι σύγχρονες ιδιωτικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών (PMCs), με τη δομή, την οργάνωση και τον επαγγελματισμό τους, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν σημαντικά την έκβαση μιας ένοπλης σύγκρουσης. Αυτό φαίνεται να επαληθεύεται και στην περίπτωση της διαμάχης στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, όπου η Τουρκία ενίσχυσε άτυπα τον στρατό των Αζέρων με μισθοφόρους, ώστε να ενδυναμωθεί η υπεροχή των Αζέρων έναντι των Αρμενίων με σκοπό την επικράτησή των πρώτων στην περιοχή. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι ναι μεν η δράση των σύγχρονων μισθοφορικών στρατών είναι παρόμοια με αυτή των παλαιότερων μεμονωμένων μισθοφόρων, αλλά ο ρόλος και η επιρροή τους έχουν αναβαθμιστεί.

Η χρήση των μισθοφορικών στρατών σε ένοπλες συγκρούσεις μικρής κλίμακας, αποτελεί πρόκληση σε πολλούς σημαντικούς τομείς, όπως π.χ. στη λειτουργία του κράτους, αφού μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι στρατιωτικές επεμβάσεις ενός κράτους σε άλλο γίνονταν μόνο από τον εθνικό στρατό του κράτους. Επίσης, η επέμβαση ενός τρίτου κράτους σε εμφύλια σύγκρουση υπέρ ενός των μερών πραγματοποιούνταν πάλι από τον εθνικό στρατό του. Κυρίως

όμως αποτελεί πρόκληση για το δημόσιο διεθνές δίκαιο, και πιο συγκεκριμένα μια υποκατηγορία του: το δίκαιο του πολέμου. Το δίκαιο του πολέμου περιλαμβάνει όλους τους κανόνες που πρέπει να τηρούν τα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη διάρκεια μίας ένοπλης σύρραξης. Οι σύγχρονες εξελίξεις με την ενεργή συμμετοχή ιδιωτικών στρατών σε ένοπλες εχθροπραξίες προς όφελος τρίτου μέρους ή την ενίσχυση ενός εκ των αντιμαχόμενων μερών από τρίτο κράτος, αναδεικνύουν μία σειρά εύλογων και σοβαρών ερωτημάτων:

Επιτρέπεται η χρήση των μισθοφόρων σε πολεμικές ή εμφύλιες συγκρούσεις; Αναφέρονται οι μισθοφόροι σε κάποιο κείμενο του διεθνούς δικαίου; Έχουν οι ιδιωτικοί στρατοί κάποια νομική υπόσταση; Ποιο νομικό καθεστώς τους διέπει; Μπορούν να λάβουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες; Έχουν υποχρεώσεις και ποιες είναι αυτές; Έχουν δικαιώματα; Αν συλληφθούν, υπάγονται στο καθεστώς των αιχμαλώτων πολέμου; Οι μισθοφόροι έχουν κατηγορηθεί πολλές φορές για σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για τέλεση εγκλημάτων τα οποία στην πλειοψηφία τους μένουν ατιμώρητα. Πώς μπορούν να τιμωρηθούν αυτά τα εγκλήματα; Με ποιο δίκαιο, το διεθνές ή το εσωτερικό; Ποιος έχει τη σχετική δικαιοδοσία; Το κράτος-μισθωτής ή το κράτος-εκμισθωτής; Ποιος έχει ευθύνη για τις πράξεις τους; Η εταιρεία που τους προσλαμβάνει; Φυσικά, είναι αδύνατον να απαντηθούν όλα αυτά τα ερωτήματα στο παρόν κείμενο. Εντούτοις, μπορούμε να προβούμε σε μια συνοπτική επισκόπηση ρυθμίσεων του διεθνούς δικαίου όσον αφορά τη μισθοφορική δραστηριότητα.

Κατά βάση υπάρχουν μόνο τρία διεθνή κείμενα που αναφέρονται άμεσα στους μισθοφόρους. *Πρώτον*, το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I (άρθρο 47) στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, για την προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων που υπογράφηκε στις 8 Ιουνίου 1977 στη Γενεύη της Ελβετίας. Το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I (1977) ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον Νόμο 1786/1988 (ΦΕΚ Α' 125). *Δεύτερον*, η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης για την εξάλειψη της μισθοφορικής δραστηριότητας στην Αφρική της 3ης Ιουλίου 1977. *Τρίτον*, η διεθνής σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της στρατολόγησης, χρήσης, χρηματοδότησης και εκπαίδευσης μισθοφόρων που υπογράφηκε στις 4 Δεκεμβρίου 1989 και δεν έχει επικυρωθεί από το ελληνικό κράτος. Τη Σύμβαση των Η.Ε. δεν έχουν υπογράψει και άλλα κράτη όπως, οι Η.Π.Α., το Ην. Βασίλειο και η Γαλλία. Οι τρεις συγκεκριμένες Συμβάσεις ορίζουν τον μισθοφόρο ως «παράνομο μαχητή», ο οποίος δεν δικαιούται την επίκληση του «καθεστώτος του αιχμαλώτου πολέμου» αν συλληφθεί από το αντίπαλο Μέρος. Για να χαρακτηριστεί κάποιος μαχητής ως **μισθοφόρος**, οι Συμβάσεις θέτουν συγκεκριμένα κριτήρια (π.χ. «στρατολογείται ειδικά με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη» / «ειδικά στρατολογείται στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη», «δεν είναι μέλος των ενόπλων δυνάμεων μέρους της σύγκρουσης», «λαμβάνει ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες», «παρακινείται να συμμετάσχει στις εχθροπραξίες

ουσιαστικά από την επιθυμία αποκομίσεως υλικής αποζημίωσης»), τα οποία θα πρέπει να καλύπτει **σωρευτικά**. Συνοπτικά, μελετώντας κανείς αυτά τα τρία κείμενα διαπιστώνει τα εξής:

α) δεν υπάρχει σε κανένα από τα προαναφερθέντα κείμενα απαγόρευση των μισθοφόρων ή της μισθοφορικής δραστηριότητας³. Μπορεί να μην τους παραχωρείται το δικαίωμα του μάχιμου ή του αιχμάλωτου πολέμου, αυτό όμως δεν συνεπάγεται και απαγόρευση της συμμετοχής τους σε συρράξεις,

β) η προϋπόθεση της σωρευτικής εκπλήρωσης των κριτηρίων καθιστά αδύνατη την εφαρμογή τους,

γ) οι ιδιωτικοί στρατοί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την κάλυψή τους από τις τρεις προαναφερθείσες Συμβάσεις, αφού αυτές αναφέρονται στην παραδοσιακή μορφή μισθοφόρων των δεκαετιών του 1960 και 1970 και όχι στους ιδιωτικούς στρατούς που εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας 1980. Αυτό έχει ως συνέπεια την ελεύθερη και σχεδόν πάντα ατιμώρητη δράση τους, και κυρίως την ελεύθερη δράση των εταιρειών για τις οποίες εργάζονται οι «μαχητές», καθώς και εκείνων που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους. Συνεπώς, οι ιδιωτικοί στρατοί και οι υπάλληλοι τους φαίνεται να παραμένουν στο απυρόβλητο του διεθνούς δικαίου⁴. Οι ιδιωτικοί στρατοί με τη δομή και τη μορφή που έχουν ως εμπορικές επιχειρήσεις είναι εύκολο να αποφεύγουν τον κίνδυνο δέσμευσής τους από διεθνείς, διμερείς ή άλλες συμβάσεις⁵. Επιπροσθέτως, τα τρία αυτά κείμενα έχουν διαφορετική ισχύ και συνεπώς εφαρμογή. Για παράδειγμα, η Σύμβαση της Αφρικανικής Ένωσης ισχύει μόνο για τα Αφρικανικά κράτη που την έχουν υπογράψει και ποινικοποιεί την μισθοφορική δραστηριότητα, ενώ η το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I 1977 δεν ποινικοποιεί την μισθοφορική δραστηριότητα. Οι Συμβάσεις θεωρούνται αναποτελεσματικές από τους μελετητές του φαινομένου⁶, διότι οι σύγχρονοι μισθοφορικοί στρατοί δεν μπορούν να καλυφθούν από τα κριτήρια που θέτουν. Για παράδειγμα, το κριτήριο «στρατολογείται ειδικά με σκοπό να πολεμήσει σε μια ένοπλη σύρραξη», επιτρέπει στις εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών να ονομάζουν τους υπαλλήλους τους *στρατιωτικούς ή τεχνικούς συμβούλους* ώστε να μην εντάσσονται στον ορισμό και στην έννοια των μισθοφόρων⁷. Στην πράξη όμως, η διάκριση μεταξύ αυτών που «συμμετέχουν στις εχθροπραξίες» και αυτών που δεν συμμετέχουν είναι πολύ λεπτή και σε κάποιες περιπτώσεις δεν υφίσταται καν⁸ (βλ. παρακάτω την περίπτωση της MPRI). Αποτέλεσμα τούτων είναι οι παραβιάσεις, τις οποίες διαπράττουν κατά τη διάρκεια της δράσης

3. Singer, 2004, σελ. 529-531.

4. Schaller, 2007, σελ. 359, στους Jäger και Kümmel, 2007.

5. Οπ.π.

6. Gillard, 2006, σελ.561, Gaston, 2008, σελ.233, Quirico, 2010, σελ.17.

7. Doswald-Beck, 2007, σελ.122 στους Chesterman & Lehnardt, 2007.

8. Οπ.π.

τους, να παραμένουν εν πολλοίς ατιμώρητες. Αυτό συμβαίνει επειδή κινούνται στις γκρίζες ζώνες του διεθνούς δικαίου.

Ακριβώς αυτό το θολό τοπίο στη διεθνή νομοθεσία είναι που επιτρέπει στα κράτη να χρησιμοποιούν τους μισθοφορικούς στρατούς ανεπίσημα χωρίς να επωμίζονται τις συνέπειες και το πολιτικό κόστος. Η συγκεκριμένη πρακτική έχει χρησιμοποιηθεί και από άλλα κράτη, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό της Κροατίας. Εξαιτίας του εμπάργκο όπλων που είχε επιβληθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΕ στην πρώην Γιουγκοσλαβία κατά τη διάρκεια του πολέμου τη δεκαετία του 1990, οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να συνδράμουν πολεμικά τους Κροάτες. Γι' αυτό η Κροατία μίσθωσε μετά από υποδείξεις των ΗΠΑ, την αμερικανική ιδιωτική εταιρεία στρατού MPRI ώστε να ενισχύσει το στρατό της έναντι του υπερέχοντος Σερβικού. Το αποτέλεσμα ήταν ο κροατικός στρατός σε συνεργασία με την MPRI να διοργανώσουν την επιχείρηση «Καταιγίδα» («Oluja», Αύγουστος 1995) εναντίον των Σέρβων στην περιοχή της Κράινα, μία επιχείρηση που χαρακτηρίστηκε από τους ακαδημαϊκούς⁹ ως γενοκτονία κατά των Σέρβων, αφού περίπου 2.000 Σέρβοι –πολλοί άμαχοι– δολοφονήθηκαν από τον Κροατικό στρατό και περισσότεροι από 200.000 εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους¹⁰. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της επιχείρησης (είχε ήδη προηγηθεί η επιχείρηση «Αστραπή», Μάιος 1995) από την MPRI αναδείχθηκαν από ακαδημαϊκούς που μελετούσαν τη δράση της¹¹ αλλά και από αξιωματικούς των ειρηνευτικών δυνάμεων των ΗΕ που βρίσκονταν στην περιοχή εκείνη την περίοδο¹². Μετά από αυτή την επιχείρηση, ακολούθησε βομβαρδισμός του ΝΑΤΟ και οι Σέρβοι οδηγήθηκαν σε διαπραγματεύσεις, με τελικό αποτέλεσμα τη «Συμφωνία του Dayton» που σήμανε τη λήξη εκείνης της φάσης του πολέμου. Σέρβοι πολίτες που μετεγκαταστάθηκαν στις Η.Π.Α. υπέβαλαν μήνυση κατά της εταιρείας, στην οποία ανέφεραν ότι η MPRI συμμετείχε στη διάπραξη του εγκλήματος της γενοκτονίας¹³ κατά την επιχείρηση «Καταιγίδα». Παρά τις αλληπάλληλες ενστάσεις της εταιρείας για έλλειψη της αρμοδιότητας του δικαστηρίου, στην έδρα του οποίου κατέθεσαν τη μήνυση οι Σέρβοι, ζητώντας την παραπομπή της σε άλλο δικαστήριο Πολιτείας των ΗΠΑ με διάφορα επιχειρήματα, το δικαστήριο απέρριψε τις ενστάσεις της εταιρείας.¹⁴ Τελικά όμως, μετά από τέσσερα χρόνια το δικαστήριο απεφάνθη περί αναρμο-

9. Avant, 2005, σελ.103, Silverstein 2000, σελ.172.

10. <https://www.hrw.org/reports/1996/Croatia.htm>.

11. Singer 2003, σελ.126, Avant 2005, Shearer, 1998, 1999, Isenberg 1997, Silverstein 2000.

12. <https://archives.globalresearch.ca/articles/CHO307D.html>.

13. http://s3.amazonaws.com/fcmd/documents/documents/000/002/045/original/1-3-communications-serbian-genocide_complaint.pdf?1423021975.

14. Βλ. Genocide Victims of Krajina v. L-3 Services (U.S. District Court, Northern Illinois), 2011, (<http://files.courthousenews.com/2011/09/13/krajina.pdf>).

διότητάς του, διότι οι πράξεις δεν είχαν τελεστεί σε έδαφος των ΗΠΑ.¹⁵ Έτσι, η εταιρεία έμεινε στο απυρόβλητο. Η παρουσία της MPRI ήταν σημαντική για την κυβέρνηση των ΗΠΑ, διότι τη βοήθησε να εξυπηρετήσει δικά της συμφέροντα: πρώτον, να αποκτήσει έναν σταθερό και υπάκουο σύμμαχο στα Βαλκάνια ώστε να μπορεί να ασκεί ανεμπόδιστα επιρροή στην περιοχή και, δεύτερον, να περιορίσει εδαφικά τους Σέρβους. Μέσω της MPRI της δόθηκε αυτή η δυνατότητα, χωρίς να φαίνεται ότι παραβιάζει το εμπάργκο των ΗΕ και χωρίς να χρειάζεται την έγκριση του Κογκρέσου για επέμβαση στον πόλεμο.

Όλα τα παραπάνω σκιαγραφούν την πραγματική διάσταση της χρήσης των μισθοφόρων σε ένοπλες συγκρούσεις. Δυστυχώς, το διεθνές νομικό πλαίσιο δεν παρέχει εκείνες τις προστατευτικές δικλείδες που θα μπορούσαν να περιορίσουν την πιθανή παραβατική συμπεριφορά των μισθοφορικών στρατών και κυρίως των εταιρειών, δίνοντας έτσι στα κράτη τη δυνατότητα να ενεργούν στο παρασκήνιο, ώστε να επιτυγχάνουν τους στόχους τους με κάθε μέσον και χωρίς τιμωρία.

Στενά συνδεδεμένο με τη δράση των μισθοφόρων είναι το κρατικό-εταιρικό έγκλημα, το οποίο σ' αυτές τις περιπτώσεις περνά απαρατήρητο. Η τιμωρία των μισθοφόρων συνυφίνεται και με την τιμωρία κρατικών αξιωματούχων ή ακόμη και ολόκληρων κυβερνήσεων, οι οποίες χρησιμοποιούν τις ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας ως το μακρύ χέρι επέμβασης σε άλλα κράτη, χωρίς μάλιστα αυτές οι εταιρείες να ελέγχονται για τις ενδεχόμενες παράνομες πράξεις των μελών τους. Κι αν η τιμωρία από τη διεθνή κοινότητα είναι εύκολη σε περιπτώσεις αποτυχημένων κρατών («failed states») ή αδύναμων κρατών, είναι μάλλον απίθανη στις περιπτώσεις ισχυρών κρατών.

ΠΗΓΕΣ

- <https://au.int/en/treaties/convention-elimination-mercenary-africa>
- <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/16/turkey-seeks-approval-to-deploy-peacekeepers-in-azerbaijan>
- <https://www.bbc.com/news/world-africa-48987901>
- <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/serbian-immigrants-seek-answers-about-the-horror-usa/>
<https://www.capital.gr/diethni/3484403/to-paixnidi-ton-xenon-dunameon-sti-sugkrousi-sto-nagkorno-karampax>
- <https://www.capital.gr/diethni/3407334/oi-misthoforoi-tou-ermtogan-sti-libui-exomologountai-pos-deleastikan-poso-misthospairnoun>
- <https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/237905/nagkorno-karampax-h-istoria-tis-sygekrousis>
- <https://www.courthousenews.com/serbians-cant-pursue-genocide-claim-in-u-s/>

15. Court House News, Serbians Can't Pursue Genocide Claim in U.S., 25.9.2014, by Lorraine Bailey (<https://www.courthousenews.com/serbians-cant-pursue-genocide-claim-in-u-s/>).

- https://www.ethnos.gr/kosmos/94836_misthorofoi-tis-toyrkias-sti-syria-diadilonoy-n-gia-na-plirothoyn-toys-misthoys-toys
- <http://g20humanrights.com/index.php/sanctions-against-turkey-and-azerbaijan-by-the-united-nations/>
- <https://www.globalsecurity.org/intell/ops/croatia.htm>
- <https://www.globalsecurity.org/intell/ops/croatia.htm>
- <https://gr.euronews.com/2020/10/06/kindynos-apostaueriopoiisis-oi-sigkrouseis-sto-nagorno-karabach>
- <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=9EDC5096D2C036E9C12563CD0051DC30>
- <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/530>
- <https://www.in.gr/2020/10/16/world/pompeo-tourkia-enteinei-tous-kindynous-sti-sygroysi-sto-nagorno-karapax/>
- <https://www.kathimerini.gr/world/561111547/parathyro-gia-ekecheiria-sto-nagorno-karapach/>
- <https://www.lifo.gr/now/world/297540/nagorno-karapax-o-logos-poy-sygroyontai-armenia-kai-azermpaitzan-giati-ayto-prokalei-anisixia>
- <https://www.lifo.gr/now/world/298453/speigel-i-toyrkia-stratoloei-me-1-000-dolaria-misthorofoys-gia-to-nagorno-karapax>
- <https://www.protagon.gr/themata/livyi-o-skoteinos-polemos-twn-misthorofoyn-44342072124>
- <https://www.tanea.gr/2020/07/27/world/polemos-misthorofoyn-sti-livyi-ta-geopolitika-paixnidia-i-niki-erntogan-kai-i-maxi-tis-syrtis/>
- <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/08/iraq-afghanistan-contractor-pentagon-obama/495731/>
- <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/03/return-of-the-mercenary/388616/>
- <https://www.theguardian.com/politics/2020/nov/15/fco-resists-release-of-files-on-support-for-uk-mercenaries-in-sri-lanka>
- <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26494&LangID=E>
- Avant, D., (2005), *The market for force the consequences of privatizing security*. Cambridge University Press, New York.
- Chesterman S., & Lehnardt C., (2007), *From mercenaries to market: The rise and regulation of private military companies*. Oxford University Press, New York.
- Gaston, E.L.(2008). «Mercenarism 2.0? The rise of the modern private security industry and its implications for international humanitarian law enforcement», στο *Harvard International Law Journal* 49:1,σελ.221-248.
- Gillard, E.C. (2006). «Business goes to war: private military/security companies and international law», στο *International Review of the Red Cross* 88:863, σελ.525-572.
- Isenberg, D. (2009). *Shadow force: Private security contractors In Iraq*. Praeger Security International Westport, Connecticut.
- Jäger, T. & Kömmel, G. (Eds.) (2007). *Private military and security companies chances, problems, pitfalls and prospects*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.
- McFate S., (2015), *The modern mercenary: Private armies and what they mean for world order* (2^η έκδ.). Oxford University Press, New York.
- Quirico, O., «War Contexts: The Criminal Responsibility of Private Security Personnel» EUI Working Papers Academy Of European Law PRIV-WAR project AEL 2010/3.
- Shearer, D., (1998), *Private armies and military intervention*. Adelphi series.
- Shearer, D., (1999), «Private military force and challenges for the future», στο *Cambridge Review of International Affairs*, 13:1, σελ.80-94.
- Silverstein, K. (2000), *Private Warriors*. Verso. New York-London.
- Singer, P.W. (2004), «War, profits and the vacuum of law: privatized military firms and international law» στο *Columbia Journal of Transnational Law*, 42:2, σελ.521-550.